

УДК 657.1

Левицька С. О.,*доктор економічних наук, професор Національного університету "Острозька академія",***Андрєєва А. О.,***викладач кафедри менеджменту Рівненського державного гуманітарного університету*

ОБЛІКОВА ІНФОРМАЦІЯ ТА ЇЇ РОЛЬ У ПОСТІНДУСТРІАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЦІ

У статті досліджено сутність поняття "облікова інформація", визначено особливості економіки постіндустріального суспільства, якісні характеристики облікової інформації та її роль у постіндустріальній економіці.

Ключові слова: інформація, облікова інформація, економіка, облік, постіндустріальна економіка, якісні характеристики, економіка постіндустріального суспільства, інформаційне суспільство.

В статье исследована сущность понятия "учетная информация", определены особенности экономики постиндустриального общества, качественные характеристики учетной информации и ее роль в постиндустриальной экономике.

Ключевые слова: информация, учетная информация, экономика, учет, постиндустриальная экономика, качественные характеристики, экономика постиндустриального общества, информационное общество.

This article explores the essence of the concept of "accounting information", defines the peculiarities of the economy of postindustrial society, the qualitative characteristics of accounting information and its role in post-industrial economy.

Keywords: information, accounting information, business, accounting, post-industrial economy, quality characteristics, the economy of postindustrial society, information society.

Постановка проблеми. Для організації ефективного функціонування будь-якої ланки економіки та управління нею необхідна достовірна інформація про майновий і фінансовий стан, результати діяльності, а також процеси їх формування. Облікова інформація впливає на рішення суб'єктів, тим самим здійснює вплив на процеси в економіці. Своєю чергою, економічні чинники впливають на облікову політику окремих підприємств. Тому облікова інформація для різноманітних економічних систем повинна бути надійною, достатньо повною та достовірною.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження сутності та ролі облікової інформації в сучасному суспільстві висвітлювали у своїх публікаціях Ф. Ф. Бутинець, С. Ф. Голов, М. Ф. Кропивко, В. Г. Лінник, М. С. Пушкар, С. В. Сопко, П. Я. Хомин та інші. Малодослідженими на сьогодні залишаються визначення та забезпечення якісної характеристики інформаційних потоків за результатами обліку та звітності суб'єктів господарювання на сучасному етапі збалансованого соціально-економічного та екологічного розвитку.

Мета і завдання дослідження: дослідити сутність терміна "облікова інформація", її значення у постіндустріальній економіці; визначити якісні характеристики інформаційних потоків за результатами діяльності підприємства та обґрунтувати альтернативи їх забезпечення.

Виклад основного матеріалу. Постіндустріальна економіка – це економіка, в якій промисловість за показниками зайнятості і своєї частки в національному продукті поступається місцем сфері послуг, а сферою послуг є переважно обробка інформації. Так, Т. Стоуньер стверджував, що інформацію, як і капітал, можна накопичувати та зберігати для майбутнього використання. У постіндустріальному суспільстві національні інформаційні ресурси – найбільше джерело добробуту [4, с. 393].

З погляду постіндустріальної економіки як економічної системи суспільства можна виділити такі характеристики її особливостей:

1. Поява нових виробничих сил кардинально змінили матеріально-технічну базу виробництва (внеесли в неї автоматизацію, інформаційний ресурс та комп'ютерну техніку з глобальною мережею Інтернет). Це сприяло також формуванню та розвитку загальних виробничих сил, створюваних та використовуваних лише колективно. На перше місце серед категорій виробничих сил виходять знання, які мають досконале і матеріальне втілення: в освіті, в технологіях, виробничій кваліфікації спеціалістів, а також у новій техніці, організаційних системах, продуктах та послугах. Якщо в індустріальній економіці пріоритет був у машин, та при цьому виникла проблема відчуження людини від результатів її праці, то у постіндустріальній економіці високоінтелектуальна розумова праця повернула людину на передові позиції щодо засобів праці та зняла таким чином проблему відчуження. Це сталося тому, що знання, вкладені виробником у продукт праці, залишилися при ньому та можуть бути використані багаторазово. Зазначене зумовило становлення постіндустріальної економіки.

2. Постіндустріальна економіка характеризується введенням інформаційних технологій у виробництво, торгівлю та послуги, а також розвиток комп'ютерної мережі Інтернет, що є базою для створення

мережових підприємств й мережевого інтелекту. Інформаційні та мережні технології визначають технологічний спосіб виробництва, який формується техніко-економічними відносинами разом з виробничими силами.

3. У постіндустріальній економіці змінюється також характер праці, у зв'язку з цим виникають нові форми організаційно-економічних відносин. З появою комп'ютерів виник новий вид діяльності – інформаційний, а зі зростанням обсягів у виробництві знань та потреб у нових знаннях, у економічній якості стали розглядати й інтелектуальну діяльність. Зміні характеру праці сприяє також децентралізація та деурбанізація виробництва. В постіндустріальній економіці з'явилися нові форми праці, їх загальною характерною рисою стала дистанційна праця (телепраця). Телепраця (праця, виконана з використанням інформаційно-комунікаційної інфраструктури, в місці, віддаленому від місця використання результатів діяльності) знижує виробничі витрати, покращує стан навколишнього середовища, сприяє становленню мережної економіки (як однієї з форм постіндустріальної економіки), збільшенню зайнятості та часткової зайнятості, а також зміцненню позицій індивідуальних підприємців, маленьких фірм та мікропідприємств.

4. У системі виробничих взаємин постіндустріальної економіки масова інтелектуальна праця потребує пріоритету особистості робітника, оскільки такий робітник вільно володіє інформацією і знаннями, йому властива висока мобільність. Тому в умовах постіндустріальної економіки сама праця перестає бути економічним примусом, а суспільна організація виробництва піддається значним змінам.

5. У постіндустріальній економіці відбуваються структурні зміни на макро- та мікрорівнях системи господарювання, а також глобалізація бізнесу. На мікрорівні така зміна означає появу підприємства нового типу, яке функціонує у комп'ютерній мережі Інтернет, використовує окремо функціонуючих та територіально відокремлених робітників, а також майже не має матеріальних активів. Крім того, для постіндустріальної економіки характерна поява віртуальних корпорацій [2, с. 270-280].

Отже, основною ознакою постіндустріальної економіки є не тільки інформація, але і її оцінка як виробничого ресурсу. Сьогодні під інформацією розуміють сукупність корисних відомостей, які є об'єктом збирання, реєстрації, зберігання, передавання й перетворення певних даних (показників, рішень, висновків, рекомендацій тощо). Інформація – один із ресурсів, який може накопичуватися, реалізуватися, поновлюватися, є придатним для колективного використання та у процесі споживання не втрачає своїх якостей [3, с. 92-95].

Серед цілей обліку в суспільстві за сучасних економічних умов можна виділити основні:

Надання такої інформації, яка давала б можливість оптимально розподіляти ресурси між виробниками. Такий розподіл буде досягнуто у тому разі, якщо виробники отримають необхідний обсяг капіталу, щоб досягти максимального значення валового національного продукту при заданому обсязі ресурсів. Наприклад, інформація, що надходить на ринок цінних паперів, сприяє розподілу ресурсів. Отже, надання інформації системного обліку – це функція регулювання ринку: яка галузь найбільше потребує інвестицій, там створюють найбільш привабливі для вкладення капіталу умови.

Забезпечення інформацією, яка б давала змогу інвесторам і фінансовим інститутам, що здійснюють перерозподіл ресурсів в економіці, формувати свої портфелі цінних паперів, де при певній структурі курсу були б урівноважені ризик і дохід цінних паперів або досягалася б максимальна форма рентабельності при заданому ступені ризику [5].

П(С)БО 1 "Загальні вимоги до фінансової звітності" виділяє чотири основні якісні характеристики інформації: дохідливість, доречність, достовірність та зіставність [1].

Дохідливість передбачає, що інформація має бути зрозумілою і розрахованою на однозначне тлумачення її користувачами за умови, що вони мають достатні знання і зацікавлені у сприйнятті цієї інформації.

Доречність характеризує здатність інформації впливати на рішення, що приймаються на її основі. Тобто інформація вважається доречною, якщо вона здатна вплинути на прийняття рішень користувачами та допомогти їм оцінити минулі, поточні та майбутні події. Згідно з П(С)БО 1 суттєвою вважається інформація, відсутність якої може вплинути на рішення користувачів.

Зіставність характеризує можливість користувачів порівнювати інформацію за різні періоди.

Достовірність означає, що інформація не повинна містити помилок і перекозень, що можуть вплинути на рішення користувачів. Згідно з міжнародними стандартами, щоб бути достовірною, інформація повинна відповідати таким характеристикам: правдивість подання, переважання суті над формою, нейтральність, обачність, повнота.

а) правдиве подання інформації в бухгалтерській звітності засноване на чесності її укладачів та уявленні про те, що вона відображає саме ті операції, факти та події, які повинні відображати або, як обґрунтовано очікують користувачі, вона повинна представляти саме цю інформацію [6]. Правдиве подання в загальному вигляді можна визначити як відповідність між здійсненим фактом господарської діяльності, з одного боку, і його оцінкою в бухгалтерській звітності, з іншого боку;

б) переважання суті над формою. Більшість господарських операцій за своїм характером є договірними і їх можна інтерпретувати в обліку з погляду юридичної форми або за економічною сутністю, яка більш відповідає господарсько-фінансовій діяльності будь-якого підприємства. Порушення вимоги пріоритету змісту перед формою часто призводить до спотворення інформації про активи і зобов'язання підприємства у фінансовій звітності;

в) нейтральність – інформація не може бути упередженою. Вона повинна бути об'єктивною щодо різних користувачів, а укладачі звітності повинні бути нейтральними до об'єктивного змісту поданих звітів, приміток і пояснень до них. Необхідність нейтральності фінансової звітності безпосередньо впливає з мети фінансової звітності – задоволення потреб різних користувачів. Фактично нейтральність означає об'єктивність фінансової звітності. Абсолютна нейтральність можлива лише теоретично, на практиці ж досягти її не можливо;

г) обачність. При розгляді і вивченні бухгалтерської інформації істотну роль відіграє чинник невизначеності, який виникає в реальних умовах стосовно деяких господарських операцій. Тому при оцінці таких операцій для складання бухгалтерської звітності необхідно дотримуватись певної обережності, обачності. З одного боку, у бухгалтерському обліку невизначених (або не повністю певних) подій слід проявляти більшу готовність до обліку потенційних збитків, ніж потенційних прибутків або активів. З іншого боку, надмірна обачність в оцінці тих чи інших даних може призвести до порушення правдивості та нейтральності бухгалтерської звітної інформації. Про це необхідно завжди пам'ятати бухгалтерам, які застосовують принцип обачності, для того, щоб це не призвело до прямопротилежного результату [6];

г) повнота інформації означає, що вона містить мінімальний, але достатній для прийняття правильного рішення набір показників. Поняття повноти інформації пов'язано з її смисловим змістом (семантикою) і прагматикою (цінністю інформації). Як неповна, тобто недостатня для прийняття правильного рішення, так і надмірна інформація знижує ефективність прийнятих користувачем рішень.

На нашу думку, сучасна парадигма соціально-економічного розвитку України зумовлює нові вимоги до інформаційних потоків. Збалансований розвиток суб'єкта необхідно розглядати як комплекс взаємозалежних економічних, екологічних та соціальних питань у рамках господарської діяльності такого суб'єкта. Відтак, інформаційні потоки мають відображати зазначені питання достатньо повно, формуючи ґрунтовні підстави для прийняття ефективних управлінських рішень.

Ще одна “модернізація” інформаційних потоків – високотехнологічний рівень узагальнення та обробки інформації. Відповідно, на всіх етапах формування інформаційні потоки мають зберігати придатність до автоматизованої обробки з урахуванням потреб як суб'єкта, так і безпосередніх користувачів облікової інформації.

Висновки. Порівнюючи різні форми суспільств, можна дійти таких висновків: якщо у аграрному суспільстві економічна діяльність була пов'язана з виробництвом продуктів харчування (а чинником, який обмежує, є земля), в індустріальному суспільстві головним економічним напрямом є виробництво товарів, а чинником, що обмежує, виступає капітал, то в інформаційному суспільстві основною економічною діяльністю є виробництво та застосування інформації для ефективного функціонування інших форм виробництва, а обмежуючим чинником стає знання. Саме інформація та знання на сьогодні заміняють працю як джерело доданої вартості.

Облікова інформація в сучасній економічній системі впливає в середньому на 88-90% управлінських рішень макро- та мікрорівнів, відображаючи господарські процеси у вигляді натуральних і вартісних показників. Облікова інформація впливає на менеджмент організації діяльності суб'єктів, одночасно впливає на процеси в економіці. Своєю чергою, економічні чинники впливають на облікову політику окремих підприємств. Зазначені фактори зумовлюють системну еволюцію облікової інформації відповідно до реалій соціально-економічних реформ в Україні.

Література:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності”, Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 31 березня 1999 р. N 87. Із змінами, внесеними згідно з Наказами Міністерства фінансів N 989 від 25. 11. 2002 N 868 від 14. 12. 2005 N 1213 від 19. 12. 2006 N 1125 від 25. 09. 2009
2. Лазарева С. Ф. Економіка та організація інформаційного бізнесу: навч. посібник / Лазарева С. Ф. – К. : КНЕУ, 2002. – С. 270-280.
3. Микитюк Н. Я. Обліково-аналітична інформація в системі управління // Інноваційна економіка. Всеукраїнський науково-виробничий журнал / Микитюк Н. Я. – 2008. – № 9. – С. 92-95.
4. Стоуньер Т. Информационное богатство: профиль постиндустриальной экономики (новая технократическая волна на западе) / Т. Стоуньер – Москва, 1986. – С. 392-394.
5. Хендриксен Э. С. Теория бухгалтерского учета [Текст] / Хендриксен Э. С., Ван Бреда М. Ф. : Пер. с англ. ; Под ред. Я. В. Соколова. – М. : Финансы и статистика, 1997. – 576 с.
6. Міжнародні принципи підготовки та складання фінансової звітності [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dsbriickworks.com>.